

GUIA DOCENT DE L'ASSIGNATURA

Titulació		Licentiatius in Historia, Archaeologia et Artibus Christianis (120 ECTS) (Equivalent al títol universitari de Màster [BOE 22/04/2015])				
Assignatura		MCEP004 EL PATRIMONI DE L'ESGLÉSIA I EL TURISME				
Curs	2021-2022	Itinerari/Especialitat	Patrimoni de l'Església	Àrea		C. Específics
Cicle		Segon	Període lectiu	2 Sem	ECTS	2.5 ECTS
Professor/a		Dra. Anna Vilanova		Llengua	Català	

Descripció/Justificació

El curs té com a objectiu una primera aproximació al patrimoni des d'un punt de vista turístic. El patrimoni escollit el trobem dins dels Bisbats amb seu a Catalunya. Sobretot es farà èmfasis en la gestió turística del patrimoni, en l'atenció que reben els visitants i en el model turístic propi de cada un dels monuments. Es tracta de parlar no pas d'art, sinó del patrimoni com a recurs turístic i de la gestió turística d'aquest.

Requisits i orientacions prèvies

El curs se centrarà sobretot en el coneixement del turisme i el patrimoni de l'església a Catalunya. Cal tenir coneixements del territori català a nivell geogràfic i demogràfic per entendre l'evolució del turisme en les diferents comarques catalanes i la importància de les dinàmiques turístiques per tal de poder crear productes a partir del patrimoni de l'església.

Objectius

Generals:

- Conèixer la importància del turisme a Catalunya.
- Conèixer les diferents tipologies turístiques fent èmfasis sobretot en el turisme cultural i el turisme religiós.
- Conèixer les nocions bàsiques de la feina del guia turístic.
-

Específics:

- Analitzar diferents productes turístics on el patrimoni de l'església sigui el protagonista.
- Crear rutes i productes turístics on el patrimoni de l'església sigui el protagonista.

Competències

Competències transversals (genèriques):

- Capacitat per decidir quins elements patrimonials són susceptibles de ser un recurs turístic important per poder crear un producte final.
- Potenciar l'esperit crític en el turisme per crear bons productes.

Competències específiques:

- Ser capaços d'escriure un relat turístic relacionat amb el patrimoni de l'església.
- Conèixer les principals dificultats de crear un producte turístic a partir del patrimoni.

Continguts

- 1- Introducció al turisme i el patrimoni
- 2- Tipologies turístiques
  - o Turisme cultural
  - o Turisme religiós
- 3- Nocions bàsiques d'atenció al visitant i guiatges
- 4- Casos pràctics:
  - o La Catedral de Barcelona
  - o Santa Maria del Pi
  - o Santa Maria del Mar
  - o Sants Just i Pastor
  - o Sant Pau del Camp
  - o Sant Joan de Gràcia
  - o Sant Pacià

Metodologia d'ensenyament-aprenentatge

- A cada classe exposarem un tema que explicarem i debatrem conjuntament.
- S'entregaran apunts ampliat del que hem explicat a classe.
- Es recomanaran lectures i reportatges relacionats amb els temes.

Avaluació

Criteris d'avaluació:

- Valoració de la participació a classe.
- Es valorarà l'assistència a classes de les dues professores.

Tècniques d'avaluació:

- Les competències específiques s'avaluaran a través d'un treball final de l'assignatura. Es donaran dues opcions diferents, una primera opció de treball aplicat dissenyant una ruta de on l'eix principal és el Patrimoni de l'Església, explicant el relat, el registre, el fil conductor, a qui ens dirigim, etc. O bé una segona opció de treball aplicat dissenyant una ruta on l'eix principal és el Patrimoni de l'Església, treballat amb noves tecnologies com la realitat augmentada, molt aplicada actualment en el turisme.

Bibliografia bàsica

Antoni Pladevall i Font, A. Navarro i Cossió, *Això és Catalunya: Guia del Patrimoni*

Arquitectònic. Generalitat de Catalunya.

Margarita Planells i Montserrat Crespi, *Sistemas y Servicios de información Turística*, Madrid 2011.

J. Ballart, *El patrimonio histórico y arqueológico: Valor y uso*. Madrid 1997

Margarita Planells i Montserrat Crespi, *Patrimonio Cultural*, Madrid.

Margarita Planells i Montserrat Crespi, *Los recursos turísticos en España*, Madrid 2012.

Jordi Montaner Montejano, *Psicosociología del turismo*, Madrid 2001.

Ambrósio, V. (2007). Sacred pilgrimage and tourism as secular pilgrimage. En R. Raj, & N. D. Morpeth (Eds.), *Religious tourism and pilgrimage festivals management: An international perspective* (pp. 78-88). Wallingford, Oxfordshire; Cambridge, MA: CABI Pub.

Aucourt, R. (1990). Pèlerins touristes ou touristes religieux. *Cahiers Espaces*, 102, 19-21.

Aucourt, R. (1993). L'église catholique et le tourisme. *Cahier Espaces*, 30 (Tourisme religieux), 12-18.

Aulet Serrallonga, S., & Hakobyan, K. (2011). Turismo religioso y espacios sagrados: Una propuesta para los santuarios de Catalunya. *Revista Iberoamericana de Turismo*, 1(1), 63-82.

Bauer, M. (1993). Tourisme religieux ou touristes en milieu religieux. *Cahier Espaces*, 30 (Tourisme religieux), 24-37.

Belhassen, Y. (2009). Fundamentalist christian pilgrimages as a political and cultural force. *Journal of Heritage Tourism*, 4(2), 131-144.

Belhassen, Y., Caton, K., & Stewart, W. P. (2008). The search for authenticity in the pilgrim experience. *Annals of Tourism Research*, 35(3), 668-689.

Bernard, N. (2009). Saint-Jacques de Compostelle, les chemins de la spiritualité. *Espaces*, 271, 26-28.

Blackwell, R. (2007). Motivations for religious tourism, pilgrimage, festivals and events. En R. Raj, & N. D. Morpeth (Eds.), *Religious tourism and pilgrimage festivals management: An international perspective* (pp. 35-47). Wallingford, Oxfordshire; Cambridge, MA: CABI Pub.

Brace, C., Bailey, A., & Harvey, D. (2006). Religion, place and space: A framework for investigating historical geographies of religious identities and communities. *Progress in Human Geography*, 30(1), 28-43.

- Bremer, T. S. (2006). Sacred spaces and tourist places. En D. J. Timothy, & D. H. Olsen (Eds.), *Tourism, religion and spiritual journeys* (pp. 25-35). London; New York: Routledge.
- Burbridge, H. A., & Comisión Episcopal de Migraciones y Turismo. (1992). *Turismo religioso y santuarios: Una propuesta para la Argentina*. Buenos Aires: Comisión Episcopal de Migraciones y Turismo. Secretariado Nacional para la Pastoral del Turismo.
- Cánoves Valiente, G., & Blanco Romero, A. (2011). Turismo religioso en España: ¿la gallina de los huevos de oro? una vieja tradición, versus un turismo emergente. *Cuadernos de Turismo*, 27, 115-131.
- Cohen, E. (1992). Pilgrimage centers: Concentric and Excentric. *Annals of Tourism Research*, 19(1), 33-50.
- Cohen, E. (2003). Tourism and religion: A case study - visiting students in israeli universities. *Journal of Travel Research*, 42(1), 36-47.
- Collins Kreiner, N. (2010). The geography of pilgrimage and tourism: Transformations and implications for applied geography. *Applied Geography*, 30(1), 153-164.
- Collins Kreiner, N. (2010). Researching pilgrimage: Continuity and transformations. *Annals of Tourism Research*, 37(2), 440-456.
- Davies, J. G. (1988). *Pilgrimage: Yesterday and today: Why? where? how?*. London: SCM Press Ltd.
- De Sousa, D. (1993). Tourism as pilgrimage: Tourists as pilgrims? *Contours*, 6(2), 4-8.
- Devereux, C. (2003). Spirituality, pilgrimage and the road to Santiago. En C. Fernandes, F. McGettigan & J. Edwards (Eds.), *Religious tourism and pilgrimage. ATLAS special interest group 1st expert meeting* (pp. 131-140). Fatima: ATLAS.
- Digance, J. (2003). Pilgrimage at contested sites. *Annals of Tourism Research*, 30(1), 143-159.
- Digance, J. (2006). Religious and secular pilgrimage: Journeys redolent with meaning. En D. J. Timothy, & D. H. Olsen (Eds.), *Tourism, religion and spiritual journeys* (pp. 36-48). London; New York: Routledge.
- Eade, J. (1992). Pilgrimage and tourism at Lourdes, France. *Annals of Tourism Research*, 19(1), 18-32.
- Esteve Secall, R., González Ruiz, J. M. (2002). *Turismo y religión: Aproximación a la historia del turismo religioso*. Málaga: Servicio de Publicaciones e Intercambio Científico de la Universidad de Málaga.
- Fernandes, C., McGettigan, F., & Edwards, J. (2003). *Religious tourism and pilgrimage: Atlas special interest group 1st expert meeting: Held at Fátima, Portugal, 23-27 april 2003*. Fátima:

Tourism board of Leiria/Fátima.

Folliet, J. (1936). *La spiritualité de la route*. Paris: Bloud et Gay édit.

Graburn, N. (2001). *Secular ritual: A general theory of tourism*. Cognizant Communication Corporation, Elmsford, USA.

Jackowski, A. (1987). Tourisme et pèlerinage religieux. *Problems of Tourism*, X(1 (35)), 37-53.

Lanke, B. (2007). Le pèlerinage. Temps de rencontre entre l'état, l'église et l'industrie du voyage. *Cahiers Espaces*, 96(Sites religieux et tourisme), 108-113.

Leppakari, M. (2008). Religious tourism and pilgrimage management: An international perspective. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 611-612.

Moncayo, J. (2009, Febrero). Ciudades sagradas: Roma, Jerusalén, la Meca, Lhasa, Benarés. *Historia y Vida*, 491, 32-51.

Nolan, M. L., & Nolan, S. (1989). *Christian pilgrimage in modern western Europe*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Nolan, M. L., & Nolan, S. (1992). Religious sites as tourism attractions in europe. *Annals of Tourism Research*, 19(1), 68-78.

Olsen, D. H. (2010). Pilgrims, tourists and max weber's quot ideal types. *Annals of Tourism Research*, 37(3), 848-851.

Olsen, D. H. (2006). Tourism and religious journeys. En D. J. Timothy, & D. H. Olsen (Eds.), *Tourism, religion and spiritual journeys* (pp. 1-26). London; New York: Routledge.

Ostrowski, M. (2002). Peregrinación o turismo religioso. *Exposición En El III Congreso de Santuarios i Peregrinajes Celebrado Del 4 Al 7 de Marzo de 2002 En El Santuario de Montserrat*, Montserrat, Catalunya.

Parellada, J. (2009). El turismo religioso. Sus perfiles. *Jornadas de Delegados de Pastoral de Turismo. Ávila, 11-13 de Noviembre de 2009. Conferencia Episcopal Española. Ávila*.

Pavicic, J., Alfirevic, N., & Batarelo, V. J. (2007). The management and Marketing of religious sites, pilgrimage and religious events: Challenges for Roman catholic pilgrimages in croatia. En R. Raj, & N. D. Morpeth (Eds.), *Religious tourism and pilgrimage festivals management: An international perspective* (pp. 48-64). Wallingford, Oxfordshire; Cambridge, MA: CABI Pub.

Pfaffenberger, B. (1983). Serious pilgrimages and frivolous tourists. The chimera of tourism in the pilgrimages of sri lanka. *Annals of Tourism Research*, 10(1), 57-74.

Poria, Y., Butler, R., & Airey, D. (2003). Tourism, religion and religiosity: A holy mess. *Current*

Issues in Tourism, 6(4), 340-363.

Raj, R., & Morpeth, N. D. (2007). *Religious tourism and pilgrimage festivals management: An international perspective*. Wallingford, Oxfordshire; Cambridge, MA: CABI Pub.

Ron, A. (2007). Tourism, religion, and spiritual journeys. *Annals of Tourism Research*, 34(2), 547-548.

Ropiteau, J. (1990). Nevers: Faire du pèlerin un touriste. *Cahiers Espaces*, 102, 31-33.

Roussel, R. (1954). *Les pèlerinage à travers les siècles*. Paris: Payot.

Rubio Gil, A., & Esteban Curiel, J. (. (2008). Religious events as special interest tourism. A spanish experience. *Pasos. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 6(3), 419-433.

Santos Nolla, X. M. (2006). El camino de Santiago: Turistas y pelegrinos hacia compostela. *Cuadernos de Turismo*, 18, 135-150.

Talec, P. (1993). Définition du tourisme religieux. *Cahier Espaces*, 30 (Tourisme religieux), 19-23.

Tamargo, J. A. (2004). El camino de Santiago. la ruta dorada del turismo gallego. *Hosteltur*, diciembre, 18-19.

Timothy, D. J., & Olsen, D. H. (2006). *Tourism, religion and spiritual journeys*. London; New York: Routledge.

Trono, A. (2009). *Tourism, religion & culture: Regional development through meaningful tourism experiences: Lecce, Poggiardo 27th - 29th october 2009*. Galatina: Mario Congedo.

Turner, V. W., & Turner, E. L. B. (1978). *Image and pilgrimage in christian culture: Anthropological perspectives*. New York: Columbia University Press.

Urtasun, R. (2004). El turismo religioso, turistas fieles. *Hostletur*, diciembre, 6-7.

Valdeón, J. (2005). El camino de Santiago: La ruta de la fe. *Historia - National Geographic*, 20, 66-79.

VV.AA. (1999). *Roma, Santiago, Jerusalén. el mundo de las peregrinaciones* (Lunweg ed.) Barcelona.

William, P., Swatos, J., & Tomasi, L. (Eds.). (2002). *Medieval pilgrimage to religious tourism: The social and cultural economics of piety*. Westport, Connecticut: Praeger.